

tegenover ? Hoe zien zij zelf hun rol in het totstandkomen van die aanpassingen en wat is hun mening daarover ?

- Welke is de rol van inspraakorganen bij de totstandkoming van de samenwerking ? Als hun rol beperkt is : hoe reageren ze op de genomen beslissingen inzake het samenwerkingsverband?
- Zijn er op dit vlak verschillen tussen samenwerkingsverbanden (samenwerkings-verband met één versus meerdere inrichtende machten, samenwerkingsverband binnen het katholieke versus het gemeenschaps-onderwijs) en welke factoren drijven deze verschillen?

Bevindingen en voornaamste conclusies

Aangezien het onderzoek in oktober 1996 werd opgestart, zijn er nog geen resultaten bekend. De eerste (voorlopige) conclusies worden verwacht tegen mei 1997.

PAPERSESSIE: **BESCHRIJVINGSINSTRUMENTEN SCHOOLCULTUUR**

22.05.97

10.30-12.30u.

Zaal: DV.01.24

Een inventarisatie en beoordeling van instrumenten voor het meten van schoolcultuur

R. Maslowski, *Universiteit Twente*

Inleiding

Recentelijk zijn een groot aantal instrumenten ontwikkeld voor het meten van schoolcultuur (vgl. Edwards, Green & Lyons, 1996; Grady, Fisher & Fraser, 1996; Houtveen, Voogt, Van der Vegt & Van de Grift, 1996; Pang, 1996). In het onderhavige onderzoek is de bruikbaarheid en validiteit van deze instrumenten beoordeeld, en is nagegaan welke conclusies ten aanzien van een operationalisatie van cultuur getrokken kunnen worden. Daarbij is mede gebruik gemaakt van meta-analyses van instrumenten voor het meten van organisatiecultuur (Rousseau, 1990; Broadfoot & Ashkanasy, 1994; Xenikou & Furnham, 1996). De resultaten hiervan worden in verder onderzoek gebruikt voor het construeren van een instrument voor het meten van schoolcultuur in het voortgezet onderwijs.

Opzet

De instrumenten die in het onderzoek zijn betrokken zijn op basis van vier criteria geselecteerd. Allereerst diende het instrument gericht te zijn op het meten van cultuur, d.w.z. op het meten van vooronderstellingen, waarden of normen die door de leden van de school worden gedeeld. Instrumenten die het klimaat van een school, het welbevinden of de betrokkenheid van leerkrachten meten, zijn niet in het onderzoek meegenomen. Daarnaast diende het instrument verschillende aspecten of factoren van cultuur te meten. Instrumenten waarin schoolcultuur aan de hand van een enkele schaal is geoperationaliseerd, zijn om die

reden in het onderzoek buiten beschouwing gelaten. Het derde criterium was dat het instrument specifiek op scholen gericht moest zijn, dan wel in het verleden in scholen voor onderzoeksdoeleinden was gebruikt. Als laatste criterium is gehanteerd dat het instrument gevalideerd moest zijn.

Op basis hiervan zijn door middel van een literatuuronderzoek 7 instrumenten voor het meten van schoolcultuur onderscheiden: de *School Culture Survey* (Edwards, Green & Lyons, 1996), de *Vragenlijst Professionele Cultuur* (Staessens, 1991), de vragenlijst voor het meten van organisatiecultuur in het basisonderwijs van Houtveen, Voogt, Van der Vegt & Van de Grift (1996), de *School Culture Assessment Questionnaire* (Sashkin, 1990), de *School Values Inventory* (Pang, 1996), en de *Questionnaire Images of schools through metaphor* (Grady, Fisher & Fraser, 1996). De geselecteerde instrumenten zijn geclassificeerd aan de hand van de onderliggende conceptie of theorie van cultuur, de onderscheiden schalen en items, het format van het instrument, de betrouwbaarheid en validiteit van het instrument, en de setting waarin het instrument wordt gebruikt.

Op basis van deze classificaties zijn de overeenkomsten en verschillen tussen de instrumenten beschreven. De instrumenten zijn vergeleken aan de hand van de rationale die aan de constructie van het instrument ten grondslag heeft gelegen, de wijze waarop cultuur geoperationaliseerd is, en de gevalideerde schalen en dimensies van cultuur. Met betrekking tot de onderliggende rationale is onderscheid gemaakt naar instrumenten gebaseerd op typologieën van cultuur en instrumenten gebaseerd op profielen van schoolcultuur (Broadfoot & Ashkanasy, 1994). De laatste categorie is verder onderverdeeld in descriptieve en normatieve instrumenten.

Bevindingen en conclusies

Een groot deel van de instrumenten is geconstrueerd aan de hand van cultuurprofielen, veelal gebaseerd op effectiviteitsmodellen. Tussen de instrumenten bestaan echter grote verschillen ten aanzien van de wijze waarop dimensies van cultuur zijn geoperationaliseerd en de items zijn geformuleerd. Desalniettemin speelt in vrijwel alle instrumenten de professionaliteit van leerkrachten, en de consequenties hiervan voor autonomie en samenwerking, een grote rol. Daarnaast komt het bureaucratische karakter van scholen in een aantal instrumenten duidelijk naar voren. Kenmerkend is voorts dat een deel van de instrumenten schalen kent waarin een negatieve houding van leerkrachten tegenover anderen, of het ontbreken van een sociaal verband in school, tot uitdrukking wordt gebracht. In verschillende instrumenten voor het meten van organisatiecultuur (Cooke & Lafferty, 1986; O'Reilly, Chatman & Caldwell, 1991) en een meta-analyse van dergelijke instrumenten (Xenikou & Furnham, 1996) komt een soortgelijk beeld naar voren. Dat zou kunnen betekenen dat de waarde van het onderzoek naar schoolcultuur niet zozeer ligt in de het identificeren van relevante dimensies van cultuur, maar veeleer in de mate van homogeniteit en de sterkte van cultuur.

Referenties

- Broadfoot, L.E., & Ashkanasy, N.M. (1994). *A survey of organisational culture measurement instruments*. Paper presented at the Annual Meeting of Australian Social Psychologists, Cairns, Queensland, Australia, April 1994.
- Cooke, R.A., & Lafferty, J.C. (1986). *Level V: Organizational Culture Inventory (Form III)*. Plymouth, MI: Human Synergistics.

- Edwards, J.L., Green, K.E., & Lyons, Ch.A. (1996). *Factor and Rasch Analysis of the School Culture Survey*. Paper presented at the Annual Meeting of the American Educational Research Association, April 1996, New York.
- Grady, N.B., Fisher, D.L., & Fraser, B.J. (1996). Images of school through metaphor development and validation of a questionnaire. *Journal of Educational Administration*, 34 (2), 41-53.
- Houtveen, A.A.M., Voogt, J.C., Vegt, A.L. van der, & Grift, W.J.C.M. van de (1996). *Zo zijn onze manieren: onderzoek naar de organisatiecultuur van scholen*. Utrecht: ISOR.
- O'Reilly, C.A., Chatman, J., & Caldwell, D.F. (1991). People and organizational culture: a profile comparison approach to assessing person-organization fit. *Academy of Management Journal*, 34 (3), 487-516.
- Pang, N.S.K. (1996). School values and teachers' feelings: a LISREL model. *Journal of Educational Administration*, 34 (2), 64-83.
- Rousseau, D.M. (1990). Assessing Organizational Culture: The Case for Multiple Methods. In: B. Schneider (Ed.), *Organizational Climate and Culture* (pp. 153-192). San Francisco: Jossey-Bass.
- Sashkin, M. (1990). *School Culture Assessment Questionnaire*. Washington, DC: Graduate School of Education and Human Development.
- Staessens, K. (1991). Ontwikkeling en Validering van de Vragenlijst Professionele Cultuur van Basisscholen. *Pedagogische Studiën*, 68, 241-252.
- Xenikou, A., & Furnham, A. (1996). A Correlational and Factor Analytic Study of Four Questionnaire Measures of Organizational Culture. *Human Relations*, 49 (3), 349-371.

Schoolzelfevaluatie in het basisonderwijs: het ontwikkelen en uittesten van een instrumentarium 'School- en klaskenmerken'

M. Hendriks & R. Bosker, *Universiteit Twente*

Scholen worden steeds meer verantwoordelijk voor de kwaliteit van hun onderwijs. Van hen wordt gevraagd een actief beleid van kwaliteitszorg te voeren. Zelfevaluatie vormt een onderdeel daarvan. Ten behoeve van zelfevaluatie staat scholen een groeiend aantal instrumenten ter beschikking. Recent onderzoek (SVO-94606) van het Onderzoekscentrum Toegepaste Onderwijskunde van de Universiteit Twente (OCTO), waarin bestaande instrumenten voor zelfevaluatie geïnventariseerd, geanalyseerd en beoordeeld zijn, heeft laten zien dat geïntegreerde instrumenten voor schoolzelfevaluatie, dat wil zeggen instrumenten die zowel leerresultaten als procesgegevens bevatten nauwelijks voorhanden zijn. Bovendien doet de inventarisatie twijfels rijzen over de betrouwbaarheid en validiteit van de onderzochte instrumenten, met name daar waar de meting van procesvariabelen in het geding is.

Teneinde tot een beter instrumentarium te komen is in 1995 een start gemaakt met een samenwerkingsproject tussen het Instituut voor Toetsontwikkeling (Cito), de Stichting voor Leerplanontwikkeling (SLO) en het Onderzoekscentrum Toegepaste Onderwijskunde van de